

จรรยาบรรณวิชาชีพกับการเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์ Professional Ethics with Changes in the Online World

รัตนาภรณ์ พรประศาสน์สุข* ศศิพร คุ่มวงศ์ดี*

ธีรังกูร วรบำรุงกุล** เรียงวิทย์ นิลโคตร***

Rattanaorn Pornprasadsuk* Sasiphon Kumwongdee*

Theerangkoon Warabamrungskul** Reongwit Nilkote***

Received: 2 November 2022 / Revised: 21 December 2022 / Accepted: 10 February 2023

บทคัดย่อ

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกออนไลน์ ในเรื่องของการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ เนื่องจากมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือบุคลากรทางการศึกษาประพฤติตนผิดจรรยาบรรณวิชาชีพหรือประพฤติตนไม่เหมาะสมในโลกออนไลน์ จึงทำให้เกิดการตั้งคำถามจากสังคม ดังนั้นการจะบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในสถานการณ์ที่มีความอ่อนไหวและดำรงไว้ซึ่งความศรัทธาในวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ในการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยใช้จรรยาบรรณ (Soft Skill) บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์ ตามหลักการ ดังนี้ 1) หลักการวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล 2) หลักการในการเป็นผู้นำตนเอง 3) หลักการบริหารส่วนบุคคล 4) หลักการเป็นผู้นำ 5) หลักการผู้นำระหว่างบุคคล 6) หลักการร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ 7) หลักการเติมพลังชีวิตให้สมดุล เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวกทั้งในด้านการทำงานการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพและมีส่วนในการพัฒนาระบบการศึกษาให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : จรรยาบรรณวิชาชีพ/ โลกออนไลน์/ จรรยาบรรณ

* นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

*** อาจารย์ ดร. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

* Graduate student at Master of Educational Administration program, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

** Asst. Prof. Dr. at Department of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

*** Lecturer Dr. at Department of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

Abstract

School administrators must handle themselves ethically in the new online world because there are events that raise societal concerns. such as school administrators or education personnel misbehaving professional ethics in conformity or misbehaving online. As a result, to manage complex issues effectively and efficiently while maintaining professional faith. Educational institute administrators must have an ideology in order to exercise professional ethics in conformity with the current environment by utilizing a positive mentality (soft skill). As a result, the purpose of this article is to give guidelines for conducting oneself in accordance with the professional ethics of school administrators in the changing era of the internet world, based on the following principles: 1) Personal Visionary Principles 2) Self-Leadership Principles 3) Individual Management Principles 4) Leadership Principles 5) Interpersonal Leadership Principles 6) Collaboration Creativity 7) Work-Life Balance Principles. To serve as a guideline for promoting positive behavior in both work and practice under professional ethics, and to contribute to advancing the educational system.

Keywords: professional ethics / online world / Soft skills

บทนำ

ปัจจุบันอินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของผู้คนเพิ่มมากขึ้น ผู้คนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้ง่ายและใช้เวลาอยู่กับสื่อต่าง ๆ เป็นระยะเวลาสั้นในแต่ละวัน อีกทั้งทั่วโลก (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564) รวมถึงประเทศไทยยังต้องเผชิญกับการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งหนึ่งในแนวทางการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค คือ การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการดำรงชีวิต ด้านการทำงาน และด้านเรียนเป็นต้น (กัลยา แก้วสม และคณะ, 2565) จากรายงานการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ประจำปี 2565 ของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า Gen Y (ช่วงอายุ 22-41 ปี) มีการใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดและเมื่อพิจารณาตามอาชีพพบว่า อาชีพข้าราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ ติดอันดับ 1 สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจ รวมถึงความพร้อมของบุคลากรภาครัฐ ในการยกระดับการทำงานสู่ยุคดิจิทัล ด้วยการทำงานแบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือ e-Office มากขึ้น (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565) แต่ในขณะเดียวกัน ปีที่ผ่านมาได้มีข้อโต้แย้งในโลกอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมของครูและนักเรียนด้วยเช่นกัน (Thaiall.com, 2565) จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์ส่งผลต่อพฤติกรรมและการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ดังที่ อัจฉรา ฉัตรเฉลิมพล สีสาวดี วชิโรบล และวุฒิพงศ์ พงศ์สุวรรณ (2563) อธิบายถึง ผลกระทบจากสื่อสังคมออนไลน์ที่มีทั้งด้านบวกและลบในด้านสังคม เรื่องการติดต่อสื่อสารทำได้ง่ายขึ้น ในด้านการตลาด ทำให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าผ่านฐานข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ความสะดวกทางเทคโนโลยีอาจทำให้ผู้ใช้ที่ไม่ระมัดระวังเรื่องความปลอดภัยตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพทางอินเทอร์เน็ตได้ซึ่งมักจะมีมูลค่าความเสียหายค่อนข้างสูง อาจกล่าวได้ว่าสื่อออนไลน์ที่เป็นเครื่องมือย่อโลกทั้งใบ ที่เต็มไปด้วยอันตรายและประโยชน์จากการใช้งาน ซึ่งสถานศึกษาเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้ใช้สื่อออนไลน์ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย และมีการติดต่อสื่อสารกับผู้เรียนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์มากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ผ่านมา ครูมีการจัดการเรียนการสอนให้เป็นแบบออนไลน์ 100 % ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการยกระดับการจัดการเรียนการสอนให้ทันสมัยและก้าวล้ำทันเทคโนโลยีอีกขั้นหนึ่ง

ในการแก้ไข ส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายในการดำเนินงาน โดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครู ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 6 ข้อดังนี้ 1) บทบาทหน้าที่ในการกำหนดวัตถุประสงค์นโยบายและเป้าหมายของโรงเรียน 2) บทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการบริหารต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดไว้ 3) บทบาทหน้าที่ในการนำการปฏิบัติของบุคลากรในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ 4) บทบาทหน้าที่ในการสร้างขวัญกำลังใจและสร้างความสุขในการทำงานให้กับบุคลากรในโรงเรียน 5) บทบาทหน้าที่ในการสร้างความร่วมมือร่วมสติปัญญาของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนเพื่อการบริหาร 6) บทบาทหน้าที่ในการจัดหาทรัพยากรและควบคุมกำกับติดตามบุคลากรในการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษานั้น ไม่เพียงแต่บริหารจัดการงานเท่านั้น แต่

วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

ต้องเป็นผู้นำในการปฏิบัติตนและบริหารทรัพยากรบุคคลให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลด้วยเช่นกัน ซึ่งถือว่าเป็นอีกบทบาทสำคัญที่ส่งผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในปกครอง นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน รวมถึงภาพลักษณ์ของโรงเรียน เพราะ การเป็นผู้นำในการปฏิบัติตนหรือการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนนั้น เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถรับรู้ได้โดยง่าย รวดเร็ว และชัดเจน (วัลภาละออเอี่ยม, 2552)

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากเป็นผู้นำหลักของสถานศึกษา เป็นสัญลักษณ์ขององค์กร อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่ข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน รวมถึงชุมชนเห็นเด่นชัดที่สุด เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาผู้บริหารจึงต้องปฏิบัติตนตามแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาที่คุรุสภากำหนด โดยปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน บทความวิชาการนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอแนวทางการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์ เพื่อเป็นแบบอย่าง ที่ดีและส่งเสริมให้ข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน มีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นไปในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงใน “โลกออนไลน์” ส่งผลกระทบอย่างไร ?

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยเข้าสู่โลกออนไลน์ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ดังที่ จินฉนวนตร ปะโคทัง (2561) กล่าวถึงช่วงการเจริญเติบโตของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อโลกออนไลน์ โดยแบ่งเป็น 4 ยุค คือ

ยุค Digital 1.0 ยุคเริ่มต้นโลกอินเทอร์เน็ต

มีการเปลี่ยนแปลงจากยุค Offline ก้าวเข้าสู่ยุค Online เริ่มมีการเปิดตัวของเว็บไซต์ต่าง ๆ และการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์

ยุค Digital 2.0 ยุค Social Media

เกิดสังคมออนไลน์ โดยเริ่มจากการการพูดคุยกันในกลุ่มย่อยและเชื่อมโยงหลาย ๆ กลุ่มเข้าด้วยกัน เกิดเป็นสังคมออนไลน์ที่ใหญ่ขึ้น นำไปสู่การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจและกิจกรรมด้านต่าง ๆ

ยุค Digital 3.0 ยุคแห่งข้อมูล

จากการเติบโตของสังคมออนไลน์ ยกตัวอย่างเช่น จำนวนผู้ใช้งาน Facebook ที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นเมื่อมีจำนวนผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การเก็บข้อมูลต่าง ๆ มีจำนวนมากขึ้นเช่นกัน

ยุค Digital 4.0 เป็นยุคเทคโนโลยีมีนัสมอง

เป็นยุคที่ความฉลาดของเทคโนโลยีจะทำให้อุปกรณ์ต่าง ๆ เชื่อมต่อกันเองได้อย่างอัตโนมัติ เทคโนโลยีจะหลอมรวมกันเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ เครื่องจักรต่าง ๆ อาจสื่อสารระหว่างกันได้และมนุษย์จะพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) ได้สำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย โดยกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างและถ่วงน้ำหนักตามช่วงอายุ (เจนเนอเรชัน) และภูมิภาค (อ้างอิงจากโครงสร้าง

ประชากรผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจากการสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน ปี 2564 จัดทำ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ) และเก็บข้อมูลผ่านแบบสำรวจออนไลน์ สำรวจในเดือนเมษายน - กรกฎาคม 2565 มี ผู้ตอบแบบสำรวจทั้งสิ้น 46,348 ราย กระจายตัวในกลุ่มอายุ ภูมิภาค และจังหวัด โดยภาพรวมคนไทยใช้อินเทอร์เน็ต เฉลี่ยอยู่ที่ 7 ชั่วโมง 4 นาที เจนเนอเรชันที่ใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดคือ Gen Y (ช่วงอายุ 22-41 ปี) อยู่ที่ 8 ชั่วโมง 55 นาทีต่อวัน เมื่อพิจารณาตามอาชีพพบว่าข้าราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ ใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น อยู่ที่ 11 ชั่วโมง 37 นาที สะท้อนถึงการพัฒนาของบุคลากรภาครัฐที่ต้องทำงานรองรับบริการภาครัฐออนไลน์ที่ ให้บริการประชาชนมากขึ้น รวมถึงความพร้อมของบุคลากรภาครัฐในการยกระดับการทำงานสู่ยุคดิจิทัล ด้วยการ ทำงานแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Office) มากขึ้น (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565)

แม้ว่าโซเชียลมีเดียหรือสื่อสังคมออนไลน์มีข้อดีหลายอย่าง แต่ทุกอย่างย่อมมีข้อเสียด้วยเสมอ มีการศึกษา วิจัยเรื่องผลจากการใช้โซเชียลมีเดียกับการทำงานของสมอง พบว่าคนที่ใช้โซเชียลมีเดียบ่อยและมากในระดับหนึ่ง จะ มีการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม อารมณ์ และความสามารถในการเรียนรู้ ข้อเสียที่สำคัญ คือ การใช้โซเชียลมีเดีย ทำให้คนติดอยู่ในโลกนั้น ถอยห่างจากโลกความเป็นจริง เพราะโลกโซเชียลมีเดียทำให้เรารู้สึกมีอำนาจ อยากเป็นใคร ก็ได้ อยากทำอะไรก็ทำ ซึ่งแตกต่างจากชีวิตจริงที่เราต้องอยู่ในกฎกติกาของสังคม บางคนเล่นมากเกินไปจนไม่มี สัมพันธภาพกับคนอื่นในชีวิตจริง ไม่ออกจากบ้าน ขาดโอกาสฝึกทักษะการเข้าสังคม (ปรานี ปวีณชนา, 2563)

ความเปลี่ยนแปลงของโลกออนไลน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ในกลุ่มคนทุกเพศ ทุกวัย ที่ สามารถเข้าถึงโลกออนไลน์ได้ง่ายเพียงไม่ถึงสี่ขวินาที ทำให้ทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็ใครก็ตามสามารถดูทีวีผ่าน ชีวิตจริง ของตนเอง รวมถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ผ่านโซเชียลมีเดียในโลกออนไลน์ได้อย่างง่ายดายโดยตนเอง บุคคลอื่น กลุ่มคน หรือสำนักข่าวที่เรารู้จักหรืออาจไม่รู้จัก โดยเผยแพร่ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ ให้กับสังคมได้รับรู้ ซึ่งปัจจุบัน กลุ่มคนแทบจะ ทุกเพศ ทุกวัย มีเครื่องมือสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี ในยุคที่ให้ความสำคัญในเรื่องของสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นส่วนบุคคลหรือคอมเมนต์ต่าง ๆ ผ่านสื่อ โซเชียลมีเดีย กล่าวคือ ทุกคน มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น จึงได้กลายเป็นประเด็นถกเถียงหรือข้อโต้แย้งที่ เกิดขึ้นกันในปัจจุบัน ในด้านพฤติกรรมกรปฏิบัติตนของข้าราชการในภาครัฐ อาทิเช่น กรณีครูถ่ายคลิปเด็กนักเรียน ร้องไห้ขอโทษ ที่ทำร้ายร่างกายเพื่อนโพสต์ลงในเฟซบุ๊กส่วนตัว ซึ่งคนที่ได้ดูส่วนใหญ่ก็รู้สึกเอ็นดูและเข้าใจในความ ไร้เดียงสาของเด็ก ๆ แต่นักวิชาการและแพทย์เด็กได้ชี้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิเด็กและกำลังทำร้ายเด็กโดยไม่รู้ตัว (MGR Online, 26 มิถุนายน 2559) กรณีข้าราชการครูถ่ายรูปชุดว่ายน้ำลงโซเชียลมีเดีย โดยไม่คำนึงถึงจรรยาบรรณ วิชาชีพ ซึ่งต่อมาได้เป็นประเด็นถกเถียงกันอย่างมากในโลกออนไลน์ว่า อาชีพครูต้องแต่งกายอย่างไรเมื่อไปเที่ยว (ไทยรัฐออนไลน์, 23 เมษายน 2565)

กรณีการโพสต์คลิปเต้นที่เป็นความบันเทิงลงใน Tiktok มากมาย สู่ฉายา “ครูนักเต้นเท้าไฟแห่ง TikTok” (ข่าว sanook, 16 กันยายน 2565) และกรณีข่าวอธิการบดีมหาวิทยาลัยดังแอบถ่ายรูปแอร์โฮสเตส สาวสายการบินต่าง ๆ อ้างเพื่อเอาไปอวดเพื่อนและตั้งสเตตัส ไปในทางคุกคาม (MGR Online, 27 เมษายน 2565) ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวไม่ผิดจรรยาบรรณวิชาชีพแต่อย่างใด แต่เป็นประเด็นถกเถียงกันในสังคมวงกว้าง ถึงความเหมาะสมที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าความเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดและเข้ามามีส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของคนไทยอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ประเทศไทยเผชิญกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลโดยตรงกับการดำเนินงานของหน่วยงานราชการ ตามผลสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) ที่กล่าวว่า ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565) แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของบุคลากรภาครัฐ ซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเชิงบวก แต่ในขณะเดียวกัน ก็เกิดประเด็นข้อถกเถียงที่เกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงลบในโลกออนไลน์ของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐในสายงานต่าง ๆ รวมถึงข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนด้วย จากเหตุการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการเพื่อลดปัญหา ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมให้ข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนปฏิบัติตนให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ก็คงเป็นใครไปไม่ได้ นอกจากผู้บริหารสถานศึกษา

ความสำคัญของต้นแบบที่ดีของผู้บริหารสถานศึกษาตามจรรยาบรรณวิชาชีพ

จากข้อบังคับคุรุสภา ได้มีการระบุแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2550 ไว้ 5 ด้าน ทางคณะผู้เขียนจึงได้สรุปใจความสำคัญเพื่อให้เข้าใจได้โดยง่าย ดังนี้

1. จรรยาบรรณต่อตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องประพฤติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรครูและนักเรียน มีระเบียบวินัยในตนเองและมีบุคลิกภาพที่ดี พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการต่าง ๆ อยู่เสมอ ส่งเสริมและพัฒนาครูในการสร้างนวัตกรรมและนำเทคโนโลยีไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการบริหารงาน มีแผนการบริหารงานที่จะส่งเสริมการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ของครู โดยมีแผนการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วม ให้ครูได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต สร้างผลงานให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคมตามวิสัยทัศน์อันเป็นเป้าหมายขององค์กร

2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรัก ความศรัทธาและซื่อสัตย์ในวิชาชีพของตนเอง ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความรับผิดชอบตามกฎระเบียบข้อปฏิบัติของทางราชการ เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร วิชาชีพโดยปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจในการบริหารงาน โดยการใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน สนับสนุนให้ครูและบุคลากรศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย และนำเสนอผลงานเพื่อพัฒนาตนเองและวิชาชีพ มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาครู การเรียนการสอน และการบริหารสถานศึกษาให้มีการพัฒนายิ่งขึ้น มีการแสดงความชื่นชมและยกย่องผู้มีผลงานในวิชาชีพต่อสาธารณชน อีกทั้งต้องรักษาชื่อเสียงและปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ มีความศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพด้วยใจจริง

3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา ใจ มีการบริหารงานโดยยึดหลักหลักธรรมาภิบาล ปฏิบัติงานและให้บริการอย่างมีคุณภาพ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามตามบรรทัดฐานของสังคม มีความรัก ความเมตตา ความเอาใจใส่

และช่วยเหลือ ในการดำเนินงานเพื่อปกป้องสิทธิของเด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาโดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของนักเรียนให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และให้กำลังใจแก่ศิษย์ ครูและบุคลากรตามบทบาทหน้าที่โดยเท่าเทียมกัน ด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยไม่รับหรือเรียกร้อยผลประโยชน์ใดๆจากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบและต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้รับบริการไม่ว่าในทางใดก็ตาม อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติงานและเลือกวิธีการปฏิบัติงานหรืองานที่เหมาะสม ตามความถนัดกับตนเองได้ รับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของผู้รับบริการ ให้ได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิดทัศนคติหรือวิธีการอันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาวิชาชีพ เสริมสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ศิษย์และผู้รับบริการด้วยการยกย่องชมเชยและให้กำลังใจกันอย่างกัลยาณมิตร

4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน และพึงช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรมในการพิจารณาผลงานของครูและบุคลากร สร้างความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ ยอมรับความคิดเห็นและแนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อร่วมแรงร่วมใจกันในการพัฒนาการศึกษา ส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิของครูและบุคลากร

5. จรรยาบรรณต่อสังคม ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ โดยมีการวางแผนการดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ รวมไปถึงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความสนับสนุนและส่งเสริมทางด้านวิชาการและวิชาชีพให้แก่ชุมชน มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการเรียนรู้และสามารถใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง (พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546, 2550)

จากที่กล่าวมาผู้บริหารที่ดีจะต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพที่กำหนด เพื่อการวางตัวที่เหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดีตามจรรยาบรรณวิชาชีพในฐานะที่เป็นภาพลักษณ์ขององค์กรที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของบุคคลในองค์กรและชุมชนภายนอก หากแต่ในปัจจุบันตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาพบว่ามีข่าวผ่านสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำผิดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ได้มีข้อโต้แย้งในโลกอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับพฤติกรรม การปฏิบัติตนที่ผิดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพที่ถูกเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์หรือโซเชียลมีเดียของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่บ่อยครั้ง อาทิเช่น ใน ปีพ.ศ. 2562 เกิดประเด็นข่าว “แฉคลิป ผู้อำนวยการโรงเรียนตำราดครู นักเรียนและผู้ปกครอง ไม่มีการศึกษา เลว ชาวบ้านประท้วงไล่” ผู้อำนวยการโรงเรียนคนใหม่ มาแค่ 5 วัน แสดงพฤติกรรมเกรี้ยวกราด ไม่เหมาะสม ชาวบ้านสุดทน ถือป้ายประท้วงขับไล่ พร้อมเผยแพร่คลิป ด้านผู้อำนวยการโรงเรียน ปฏิเสธ ไม่ให้ข้อมูลใด ๆ (Workpoint TODAY, 11 ธันวาคม 2562) ต่อมาในปีพ.ศ. 2564 เกิดข่าว “ผู้อำนวยการโรงเรียนเครียด ชักปืนหน้าเสาธง นักเรียนวิ่งกระเจิง คาดเครียดถูกผู้ปกครองนักเรียนหญิง ม.3 แจ้งความมีความสัมพันธ์” ได้เกิดเหตุการณ์ระทึกขึ้นที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง เมื่อผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งกำลังพูดกับนักเรียนทั้งโรงเรียนอยู่หน้าเสาธง ได้ปลดกระดุมเสื้อสูทและชักอาวุธปืนพกสั้น ที่พกอยู่ที่เอวออกมาสร้างความตกใจให้กับนักเรียนทั้งโรงเรียนรวมทั้งครู ซึ่งมีรายงานว่ามาจากสาเหตุที่ไปมีความสัมพันธ์กับนักเรียนหญิงคนหนึ่ง (ช่องวัน, 14

กุมภาพันธ์ 2564) ต่อมาในปี พ.ศ. 2565 เกิดข่าว “ผู้อำนวยการโรงเรียนตั้งบุรีรัมย์ยึดมือถือนักเรียน ม.2 ไม่ยอมคืน” จึงถูกนักเรียนแจ้งความดำเนินคดีข้อหาลักทรัพย์ กรณีเอาโทรศัพท์มือถือที่เสียบชาร์จไว้ในห้องเรียนไปโดยไม่แจ้งและไม่ยอมคืน ซึ่งกลุ่มนักเรียนผู้ประท้วงได้กล่าวว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนใช้อำนาจออกกฎระเบียบละเมิดสิทธิเด็กนักเรียนมากเกินไป ทั้งการห้ามนำโทรศัพท์มือถือไปโรงเรียน ทั้งที่จำเป็นต้องใช้เป็นสื่อในการค้นหาข้อมูล (ผู้จัดการออนไลน์, 20 กันยายน 2565)

กล่าวโดยสรุป คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลาย การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านบุคลิกภาพทางกาย บุคลิกภาพทางอารมณ์ และบุคลิกภาพทางสังคม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 79 ที่ระบุไว้ว่า ให้ผู้บังคับบัญชาปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้มีความศรัทธา ทศนคติที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสม สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร สร้างความน่าเชื่อถือให้กับบุคคลในองค์กรได้เป็นอย่างดี โดยปราศจากอคติ จากผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็ปัจจัยสำคัญอย่างมาก ที่จะส่งเสริมให้องค์กรเกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงาน ที่ดี เชื่อฟังคำสั่ง ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้บังคับบัญชาและมีความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาด้วยใจจริง อันจะทำให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและความก้าวหน้าแก่ราชการต่อไป อาทิ นายพิทยุทธ์ กงกุล รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด รักษาการแทน ผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเป็นบุคคลต้นแบบ ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด, 2564) และเมื่อวิเคราะห์จากแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 5 ด้าน และพฤติกรรมเรื่องการปฏิบัติตนในสื่อสังคมออนไลน์ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในเนื้อความข้างต้นแล้วนั้น การปรับประยุกต์เรื่องการเป็นผู้นำในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์ ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะหากผู้บริหารสถานศึกษาสามารถปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ นอกจากจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาแล้วนั้น ยังนำไปสู่การแก้ปัญหาและการพัฒนาเรื่องการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างตรงจุดมากยิ่งขึ้น

จรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษากับการเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์ นอกจากผู้บริหารต้องมีการปรับประยุกต์การบริหารงานให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์แล้วนั้น เมื่อวิเคราะห์จากพฤติกรรมเรื่องการปฏิบัติตนในสื่อสังคมออนไลน์ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในเนื้อความข้างต้น การปรับประยุกต์เรื่องการเป็นผู้นำในการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญไม่ต่างกัน เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำหลักของสถานศึกษา เป็นสัญลักษณ์ขององค์กร อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่ข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน รวมถึงชุมชน

เห็นเด่นชัดที่สุด โดยคณะผู้เขียนได้สรุปข้อมูลแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์และเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติตน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาและแนวทางการปฏิบัติตนที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์ พัฒนาและสังเคราะห์จากข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550

จรรยาบรรณ 5 ด้าน	แผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์	แนวทางการปฏิบัติตนตามแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในโลกออนไลน์
หมวด 1 จรรยาบรรณ ต่อตนเอง	(1) ประพฤติตนเหมาะสมกับสถานภาพและเป็นแบบอย่างที่ดี (2) ศึกษา ค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาวิชาชีพ อยู่เสมอ (3) ส่งเสริมและพัฒนาครูในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ (4) สร้างผลงานที่แสดงถึงการพัฒนาความรู้และความคิดในวิชาชีพจนเป็นที่ยอมรับ (5) ส่งเสริมการปฏิบัติงานโดยมีแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคต	(1) โพสต์ในสื่อสังคมออนไลน์ในเชิงบวกและเหมาะสมกับสถานภาพ (2) ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ จากโลกออนไลน์ (3) ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้โดยนำแอปพลิเคชันช่วยสอน หรือสื่อการสอนออนไลน์ต่าง ๆ มาใช้ (4) เป็นผู้นำในการใช้นวัตกรรม หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น ทำ E-Portfolio โดยใช้ Google Site (5) ส่งเสริมการปฏิบัติงานผ่านระบบออนไลน์แบบมีส่วนร่วม เช่น การจัดทำระบบทะเบียนคำสั่งออนไลน์ ระบบลงทะเบียนเกียรติบัตรออนไลน์ โดยใช้ Google Apps เป็นต้น
หมวด 2 จรรยาบรรณ ต่อวิชาชีพ	(1) แสดงความชื่นชมและศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพ (2) รักษาชื่อเสียงและปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ (3) ยกย่องและเชิดชูเกียรติผู้ที่มีผลงานในวิชาชีพให้สาธารณชนรับรู้ (4) สนับสนุนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับ การพัฒนาครู การเรียนการสอน และการบริหารสถานศึกษา (5) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย และนำเสนอผลงาน ที่เกี่ยวข้อง กับวิชาชีพ	(1) แสดงความคิดเห็นในเชิงบวก กรณีมีข้อโต้แย้งในโลกออนไลน์เกี่ยวกับวิชาชีพ (2) โพสต์แสดงความยินดี ยกย่อง และเชิดชูเกียรติให้แก่ผู้ที่มีผลงานในวิชาชีพ ในช่องทางออนไลน์ของตนเองและโรงเรียน (3) จัดกิจกรรมพัฒนาครูในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและยุคสมัย (4-5) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย และนำเสนอผลงาน ที่เกี่ยวข้อง กับวิชาชีพที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย
หมวด 3 จรรยาบรรณ ต่อ ผู้รับบริการ	(1) ส่งเสริมให้มีการดำเนินงานเพื่อปกป้องสิทธิเด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส (2) รับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของศิษย์และผู้รับบริการ (3) ให้ครูและบุคลากร มีส่วนร่วมวางแผนการปฏิบัติงานและเลือกวิธีการปฏิบัติที่ เหมาะสมกับตนเอง	(1) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรโพสต์ในสื่อสังคมออนไลน์ โดยคำนึงถึงสิทธิเด็ก เยาวชนและผู้ด้อยโอกาส (2) รับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นกลาง ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์เชิงลบในโลกออนไลน์ (3) ร่วมวางแผนปฏิบัติงานกับครูและบุคลากร โดยใช้เทคโนโลยีออนไลน์ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงานและทันต่อยุคสมัย

จรรยาบรรณ 5 ด้าน	แผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์	แนวทางการปฏิบัติตนตามแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในโลกออนไลน์
	(4) เสริมสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ศิษย์และผู้รับบริการ ด้วยการรับฟังความคิดเห็น ยกย่องชมเชย และให้กำลังใจอย่างกัลยาณมิตร (5) ให้ศิษย์และผู้รับบริการได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด หรือวิธีการที่เป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ	(4) โฟสต์แสดงความยินดี ยกย่อง ชมเชยและให้กำลังใจให้แก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามช่องทางออนไลน์ของตนเองและโรงเรียน (5) สร้างช่องทางการแสดงความคิดเห็น เสนอแนวคิดหรือวิธีการที่เป็นประโยชน์ ในช่องทางออนไลน์สำหรับศิษย์และผู้รับบริการ
หมวด 4 จรรยาบรรณ ต่อ ผู้ร่วม ประกอบ วิชาชีพ	(1) ริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหารเพื่อให้เกิดการพัฒนาทุกด้านต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ (2) ส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ (3) เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา (4) ใช้ระบบคุณธรรมในการพิจารณาผลงานของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ (5) ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ	(1) เป็นผู้นำในการนำเทคโนโลยี แพลตฟอร์มออนไลน์ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน (2) ส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ กรณีที่เกิดเหตุการณ์เชิงบวกและเชิงลบในโลกออนไลน์ (3) เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นผู้นำในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ (4-5) รับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นกลาง ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์เชิงลบในโลกออนไลน์
หมวด 5 จรรยาบรรณ ต่อสังคม	(1) ยึดมั่น สนับสนุน และส่งเสริม การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (2) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อให้ศิษย์และผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	(1) แสดงความคิดเห็นในเชิงบวก กรณีมีข้อโต้แย้งในโลกออนไลน์เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (2) จัดกิจกรรมเพื่อให้ศิษย์และผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้ ข้อดีและข้อเสียของโลกออนไลน์ สามารถดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : ศศิพร คุ่มวงศ์ดี และคณะ (2565)

เนื่องจากในสถานการณ์ปัจจุบันโลกออนไลน์เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น อีกทั้งทุกคนสามารถนำเสนอความคิดเห็นของตนเอง ภาพถ่ายและวิดีโอผ่านโลกออนไลน์ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้บางครั้งอาจยังไม่ได้มีการคัดกรองถึงผลดีและผลเสีย ซึ่งจากเหตุการณ์ที่ได้ยกตัวอย่างไปในข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีทั้งเหตุการณ์เชิงบวกและเชิงลบ ที่เกิดขึ้นในโลกออนไลน์ของข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งส่งผลให้เกิดการโต้แย้งในโลกออนไลน์ว่าการกระทำที่เกิดขึ้นถูกต้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพหรือไม่ ดังนั้นการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะบริหารจัดการบุคคลได้ บังคับบัญชาของตนเอง ในสถานการณ์ที่มีความอ่อนไหวเช่นนี้ได้ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการจัดการอารมณ์ มีบุคลิกภาพที่เป็นมิตรและมีทักษะการสื่อสารที่นุ่มนวล หรือ จรณทักษะ (Soft Skill) นั่นเอง

คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย อธิบายว่า จรณทักษะ (Soft Skill) หมายถึง ทักษะที่เป็นลักษณะเฉพาะหรือคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลในเรื่องความฉลาด ความสามารถทางอารมณ์ หรือ ความมีคุณธรรม มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น บุคลิกภาพ อุปนิสัย ความสุภาพ ความนุ่มนวลในการเข้าสังคม การใช้ ภาษาติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ความเป็นมิตร การมองโลกในแง่ดี มีวุฒิภาวะ มีความคิดริเริ่ม สามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก ความเข้าใจความเป็นจริงของสภาพการณ์ต่าง ๆ จรณทักษะเป็นคุณลักษณะที่จะช่วยให้บุคคล สามารถ ดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น และสามารถทำงาน ประกอบอาชีพให้ก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี จรณทักษะเป็น พฤติกรรมที่สร้างให้เกิดในบุคคลได้ตั้งแต่วัยเยาว์จากวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูและการเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลา ในการบ่มเพาะทักษะทางสังคมมากกว่าการเรียนรู้ทางวิชาการ การฝึกฝนงาน หรือการทำงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งตาม ปรกติ จรณทักษะวัดและประเมินผลยาก มักต้องใช้วิธีการสังเกต บันทึก และวิเคราะห์พฤติกรรมต่อเนื่อง (จินดา รัตน์ โพธิ์นอก, 2557) นอกจากนี้จรณทักษะ ยังรวมถึงทักษะการโน้มน้าวใจ เช่น ทักษะการขาย (Selling Skill) ทักษะการนำเสนอ (Presentation Skill) ทักษะการเจรจาต่อรอง (Negotiation Skill) ในด้านการบริหารทรัพยากร บุคคล เรียกว่า สมรรถนะด้านเก่งคน ที่เพิ่มเสริมจากสมรรถนะด้านเก่งงาน ครอบคลุมสมรรถนะด้านการบริหารตนเอง บริหารเวลา จัดการตนเอง จูงใจตนเอง ความมั่นใจในตนเอง เชาวน์อารมณ์ และด้านการทำงานร่วมกับคนอื่น การจูง ใจ การบริหารทีมงาน การสื่อสาร การนำเสนอ การจัดการข้อโต้แย้ง การบริหารคนคือ การจัดการการเปลี่ยนแปลง (สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ, 2562)

หนังสือเรื่อง 7 อุปนิสัยพัฒนาสู่ผู้มีประสิทธิผลสูง (The Seven Habits of Highly Effective People) เป็นหนังสือวิชาการ แขนงจิตวิทยาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในโลก ได้รับการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากกว่า 34 ภาษา ผู้เขียนคือ สตีเฟน อาร์. โควีวีย์ นักจิตวิทยา โดยเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้มักถูกใช้ในการอ้างอิงของ หมู่นักจิตวิทยา นักวิชาการและนักการจัดการ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2565) เนื้อหาของหนังสือนำเสนอใน เรื่อง 7 อุปนิสัยพัฒนาสู่ ผู้มีประสิทธิผลสูง ดังนี้ 1) เป็นฝ่ายเริ่มต้นทำก่อน 2) เริ่มต้นด้วยจุดมุ่งหมายในใจ 3) ทำตามลำดับความสำคัญ 4) คิดแบบ ชนะ/ชนะ 5) เข้าใจคนอื่นก่อน จะให้คนอื่นเข้าใจเรา 6) ประสาน พลังสร้างสิ่งใหม่ 7) ลับเลื่อยให้คมอยู่เสมอ (Stephen R. Covey, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ การทำงาน สำหรับการพัฒนาผู้นำให้มีจรณทักษะส่วนบุคคลและระหว่างบุคคล ผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า ผู้บริหารในยุคที่ โลก ออนไลน์เข้ามามีผลกระทบกับการบริหารงาน ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำในการปฏิบัติตนตาม จรรยาบรรณวิชาชีพ โดยใช้จรณทักษะ (Soft Skill) ตามหลักการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ริเริ่ม – หลักการวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล (Be Proactive)

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำในการริเริ่ม เมื่อต้องการทำงานสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นตัวกระตุ้นทำ ให้เกิดการตอบสนองจากผู้ใต้บังคับบัญชา โดยอยู่ในขอบเขตที่ทุกคนสามารถยอมรับได้

2. เริ่มต้นด้วยจุดมุ่งหมายในใจ – หลักการในการเป็นผู้นำตนเอง (Begin with the End in Mind)

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีหลักการในการเป็นผู้นำตนเอง โดยการ "เริ่มต้นด้วยจุดมุ่งหมายใน ใจ" นั่นคือการเลือกทางเลือกของตนเองก่อน หลักจากนั้นสร้างแผนที่นำทางในใจของตนเองให้ชัดเจน ว่า อยากรเห็นตนเป็นอย่างไร อยากรเห็นผลงานเป็นอย่างไร ก่อนเริ่มลงมือปฏิบัติ

3. ทำตามลำดับความสำคัญ – หลักการบริหารส่วนบุคคล (Put First Things First.)

ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีหลักการบริหารส่วนบุคคล คือ ลงมือปฏิบัติโดยเริ่มต้นจากเรื่องที่สำคัญก่อน โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ สำคัญมากเร่งด่วน, สำคัญมากแต่ไม่เร่งด่วน, ไม่สำคัญมากแต่เร่งด่วน และทำตามลำดับ โดยต้องระวังการถูกแทรกแซงความสนใจไปกับเรื่องเร่งด่วนแต่อาจไม่สำคัญต่อเป้าหมายหลัก

4. คิดแบบ ชนะ/ชนะ- หลักการเป็นผู้นำสถานการณ์ (Think Win-Win)

ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการแก้ไขสถานการณ์ให้เป็นไปในเชิงบวก โดยใช้แนวคิดแบบชนะ/ชนะ คือไม่มีผู้แพ้ เป็นข้อตกลงหรือการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เป็นไปเพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่าย หากไม่สามารถหาข้อตกลงแบบ คุณก็ชนะ ฉันก็ชนะได้ ให้หลีกเลี่ยงโดยการตกลงว่า "จะไม่ตกลง" ณ ขณะนี้เพื่อลดสถานการณ์ที่มีผู้หนึ่งผู้ใดต้องแพ้ หัวใจหลักในการคิดแบบชนะ/ชนะ คือต้องเห็นคุณค่าในตนเอง และเห็นคุณค่าของผู้อื่น (I'm Ok, You're Ok.) แนวคิดเช่นนี้ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในองค์กรมากยิ่งขึ้น

5. เข้าใจคนอื่นก่อนจะให้คนอื่นเข้าใจเรา- หลักการผู้นำระหว่างบุคคล (Seek First to Understand, Then to be Understood.)

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความเป็นผู้นำระหว่างบุคคล โดยก่อนเสนอความต้องการหรือสิ่งที่คิดแล้วอยากให้ผู้อื่นยอมรับ ต้องให้ความสำคัญและเข้าใจมุมมองของผู้ได้บังคับบัญชาที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ อย่างลึกซึ้งก่อนเมื่อเราเข้าใจเขาแล้ว เราจะเข้าใจเราเช่นกัน

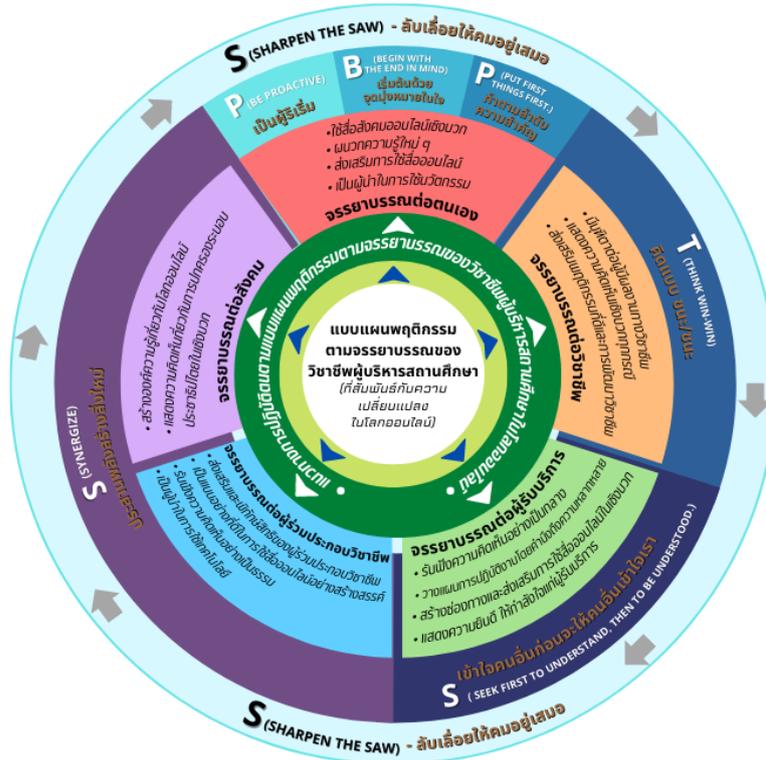
6. ประสานพลังสร้างสิ่งใหม่- หลักการร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ (Synergize)

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ คือ การเห็นในคุณค่าของตนเองและเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล ลดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างไม่สร้างสรรค์ ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากความต่างนั้น เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ต่อไป

7.ลับเลื่อยให้คมอยู่เสมอ – หลักการเติมพลังชีวิตให้สมดุล (Sharpen the saw)

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความเติมพลังชีวิตให้สมดุล จากหลักการที่กล่าวมาทั้งหมด ตั้งแต่ข้อที่ 1 - 6 จะนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาหรือบริหารผู้ใต้บังคับบัญชาให้ได้ประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องหมั่นฝึกฝนอุปนิสัยต่างๆเหล่านั้นอย่างสม่ำเสมอ " หมั่นลับคมเลื่อยไว้ ยามเมื่อถึงเวลาจะได้พร้อมใช้ " นั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า แนวทางการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับประยุกต์การปฏิบัติตนตามแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แต่การที่จะเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเชื่อมั่นและยึดถือเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพในสถานการณ์ที่มีความอ่อนไหวเช่นนี้นั้น ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องใช้จรรยาบรรณ (Soft Skill) ควบคู่กัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความราบรื่นและประสบผลสำเร็จ โดยคณะผู้เขียนได้สรุปแนวทางการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์เป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงแนวทางการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์ พัฒนาและสังเคราะห์จากข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550 และหนังสือเรื่อง 7 อุปนิสัยพัฒนาสู่ผู้มีประสิทธิผลสูง (The Seven Habits of Highly Effective People)

สรุป

การเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์ของสังคมไทยในปัจจุบัน เป็นไปอย่างก้าวกระโดด ซึ่งเราจะต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพราะฉะนั้นการใช้โซเชียลมีเดียต้องมีความรับผิดชอบ มีสติรู้ตัวในการกระทำของตนเอง โดยคำนึงอยู่เสมอว่า ทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงออกบนโลกออนไลน์แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของใคร จึงมีวลีที่ว่า "นักเรียนไม่ใช่คอนเทนต์" ภายใต้ชีวิตเสรีภาพในการพูดและแสดงออกบนสื่อสังคมออนไลน์ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความมุ่งมั่นและแน่วแน่ในอุดมการณ์ ของตนเองในการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จร่วมกันกับคนในองค์กร เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดด้านต่าง ๆ ในการบริหารงานได้อย่างราบรื่น โดยในสถานการณ์ที่อ่อนไหว ผู้บริหารควรมีจรรยาบรรณ (Soft Skill) หรือทักษะที่ช่วยส่งเสริมให้มีพฤติกรรมเชิงบวกทั้งต่อตนเองและผู้ได้บังคับบัญชา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถในการจัดการอารมณ์ของตนเอง มีวาทศิลป์ที่ดีในการพูดและแก้ปัญหา และมีแนวทางการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในโลกออนไลน์ ตามหลักการ ดังนี้ 1) เป็นผู้ริเริ่ม หลักการวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล 2) เริ่มต้นด้วยจุดมุ่งหมายในใจ - หลักการในการเป็น

วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

ผู้นำตนเอง 3) ทำตามลำดับความสำคัญ - หลักการบริหารส่วนบุคคล 4) คิดแบบชนะ/ชนะ - หลักการเป็นผู้นำ 5) เข้าใจคนอื่นก่อนจะให้คนอื่นเข้าใจเรา - หลักการผู้นำระหว่างบุคคล 6) ประสานพลังสร้างสิ่งใหม่ - หลักการร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ 7) ลับเลื่อย ให้คมอยู่เสมอ - หลักการเติมพลังชีวิตให้สมดุล รวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นผู้นำในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ให้กับศิษย์และผู้รับบริการในทุก ๆ ด้าน ปรับประยุกต์การบริหารงานให้สอดคล้อง เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนครูและบุคลากร ในการปฏิบัติงานให้สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการในแขนงต่าง ๆ ของโลกออนไลน์ เพื่อเป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้รับบริการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันรักษาชื่อเสียงและปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ มีความศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพด้วยความบริสุทธิ์ใจอันจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการฝึกกำลังร่วมแรงร่วมใจเป็นหนึ่งเดียวของคนในองค์กร ส่งเสริมให้การปฏิบัติงานราชการมีความก้าวหน้าและพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศไทยให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกออนไลน์ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กัลยา แก้วสม และคณะ. (2565). มุมมองการคิดเชิงบวกของนักศึกษามหาวิทยาลัย เกี่ยวกับสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 (โรคโควิด-19). วารสารพิกุล, 20(1), 67-87.
- จินฉัตร ปะโคทัง. (2561). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ. ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- จินดารัตน์ โพธิ์นอก. (2557, 20 มีนาคม). จรณทัชชะ. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. <http://legacy.orst.go.th/?knowledgs>
- ข่าวช่องวัน. (2564, 14 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการโรงเรียนชกปีนหน้าเสาธง. <https://www.one31.net/news/detail/28012>.
- ข่าวsanook. (2565, 16 กันยายน). ครูนักเต้นทำไฟแห่ง TikTok. <https://www.sanook.com/campus/1411763/>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565, 23 เมษายน). ครูตัดต่อภาพใส่เครื่องแบบเที่ยวทะเล. <https://www.thairath.co.th/news/society/2375065>
- ปราณี ปวีณชนา. (2563, 15 มีนาคม). เทรย์นุสองด้านของโซเชียลมีเดีย. โรงพยาบาลมหารมย์. https://www.m-anarom.com/blog/the_two_sided_coin_of_social_media.html
- ผู้จัดการออนไลน์. (2565, 20 กันยายน). ผู้อำนวยการโรงเรียนฉกมือถือนักเรียน. <https://mgronline.com/local/detail/9650000090354>
- พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546. (2550, 27 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนที่ 51ง. หน้า 42-47.

- วัลลภา ละอองเอี่ยม. (2552). การศึกษาอิทธิพลของบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูที่มีต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา]. ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. <http://etheses.aru.ac.th/thesisdetail.php?id=273>
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2565, 15 กรกฎาคม). 7 อุปนิสัย พัฒนาสู่ผู้มีประสิทธิภาพสูง. https://th.wikipedia.org/wiki/7_
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด. (2564, 1 ธันวาคม). ประกาศรายชื่อบุคลากรได้รับคัดเลือกเป็นบุคคลต้นแบบที่มีคุณธรรม จริยธรรม. <http://www.sesact.go.th/index.php/2021/12/01/morat2021/>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564, 9 เมษายน). ETDA เผยผลสำรวจ IUB 63 คนไทยใช้เน็ตยังไม่ไหว เกือบครึ่งวัน โควิด-19 มีส่วน. <https://www.etda.or.th/th/newsevents/pr-news/ETDA-re-leased-IUB-2020.aspx>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2565, 23 สิงหาคม). ผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ประจำปี 2565. <https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/publications/iub2022.aspx>
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). ยุทธศาสตร์การพัฒนานิสิต นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2560-2564. พิมพ์ครั้งที่ 2. (ม.ป.ท.)
- อัจฉรา ฉัตรเฉลิมพล, ลีลาวดี วัชโรบล และ วุฒิพงศ์ พงศ์สุวรรณ. (2561) ผลของสื่อสังคมออนไลน์ต่อองค์กรและการรับรู้ของลูกค้า กรณีศึกษาบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)(ปตท.). [ตอนพิเศษ] วารสารการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา, 11(3), 1-14.
- MGR Online. (2559, 26 มิถุนายน). ครูถ่ายคลิปเด็กนักเรียนร้องไห้ขอโทษที่ทำร้ายร่างกายเพื่อน. <https://mgronline.com/live/detail/9590000063773>
- MGR Online. (2565, 27 เมษายน). อธิการบดีมหาวิทยาลัยดังแอบถ่ายรูปแอร์โฮสเตสตั้งสแตตัสไปในทางคุกคาม. <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9650000040153>
- Covey, S.R. (2017) *The 7 Habits of Highly Effective People* [7 อุปนิสัย สำหรับผู้ทรงประสิทธิภาพยิ่ง] (พิมพ์ครั้งที่ 22). ไทเร่คมีเดียกรุ๊ป.
- Thaiall.com. (2565, 11 ตุลาคม). จรรยาบรรณวิชาชีพครูกับกับชุดว่ายน้ำ. https://www.thaiall.com/ethics/ethics_teacher.htm
- Workpoint TODAY. (2562, 11 ธันวาคม). แฉคลิปผู้อำนวยการโรงเรียนด่ากราด. <https://workpointtoday.com/new-director-2/>